

A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata¹

Criminal Policy Analysis of the Punishment of Cartels

Abstract

The protection of fair market competition is an important social interest, which is also protected by criminal law. However, excessive state intervention into free competition can be dangerous, that's why the State has to be careful when it regulates market behaviour. State intervention through criminal law should be seen as 'ultima ratio', which is especially true in the field of competition law. This is because Hungarian competition law includes a general prohibition on cartels already. The Hungarian Criminal Code punishes only one type of horizontal cartels, which is called: agreement in restraint of competition in public procurement and concession procedures. Through the analysis of this crime I would like to answer the question, whether criminal law is suitable to regulate market behaviours. Does the general and the special preventive effect of criminal law prevail in field of competition law?

Tárgyszavak: kartell, kriminálpolitika, büntetőjog, közbeszerzés, koncesszió

Keywords: cartel, criminal policy, criminal law, public procurement, concession

1. Bevezetés

A tisztességes piaci verseny védelme olyan társadalmi érdek, amely vonatkozásában általánosan elismert, hogy állami közreműködés szükséges. A túlzott paternalista hozzáállás kontraproduktív azonban, versenyt csorbitó hatással bír, így mindenkor indokolt körültekintően eljárni az állami beavatkozás mértékének meghatározásakor, indokoltságának fennállta kérdésének megválaszolásakor. Az állam intervenciók eszköztárának legszigorúbb eszköze a büntetőjog. Tanulmányomban egyebek mellett arra a kérdésre keresem a választ, vajon a

büntetőjog alkalmas-e gazdasági folyamatok szabályozására büntetőjogi szankcióknak a szabad piaci versenyt korlátozó magatartások visszaszorítása céljából történő kilátásba helyezése által. Manifesztálódik-e a büntetőnorma preventív hatása a jogsértő magatartástól való elrettentésként. A kérdésre történő válaszadás céljából a hatályos magyar kartell-büntetőjogi tényállást vizsgálom, elsősorban kriminálpolitikai szempontból. A tanulmány kifejezetten a versenyt korlátozó kartell büntetőjogi szankcionálásának lehetőségei tükrében kíván állást foglalni a fentebb feltett kérdésben, alkalmas lehet mindazonáltal annak a tágabb értelemben vett kérdésnek is a

* PhD, adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete.

¹ A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

potencionális megválaszolására, vajon a büntetőjog funkcionálhat-e alkalmas gazdaságirányítási eszközként.²

A kriminálpolitikai vizsgálat körében céлом állást foglalni a büntetőnorma legitimitásának kérdésében, annak szükségessége, valamint hatékonysága tükrében.³ Szükségesnek tekintendő a tényállás,⁴ ha nem áll más, éppoly hatékony, ám enyhébb (más jogági) eszköz rendelkezésre, amely a büntetőnorma létét meghatározó célt képes elérni?⁵ A hatékonyságról pedig akkor beszélhetünk, ha az végső soron preventív célok elérését szolgálja.⁶ A szükségesség problémáját a vizsgált tényállás jogi tárgyával összefüggésben elemzem, a hatékonyság kérdésére pedig a deliktum gyakorlati relevanciájáról szóló részben térek ki.

Jelen tanulmánynak nem célja a bűncselekmény törvényi tényállásának, az egyes elkövetési magatartásoknak a háttérnormák tükrében történő értelmezése, az egyes tényállási elemek kifejtésére annyiban kerül sor, amennyiben az a vizsgált bűncselekmény lényegének megértését célozza,⁷ valamint amennyiben az a tanulmány központi témájának kifejtése szempontjából szükséges. A jogpolitikai, illetve kriminálpolitikai szemlélet miatt különös hangsúlyt fektetek a kartell mint jelenség gazdaságpolitikai lé-

tének, működési mechanizmusának megismerésére, szükséges mértékben jogtörténeti kitekintéssel.

2. Jogpolitikai és elméleti alapvetések

2.1. A kartellszabályozás megjelenésének gazdaság- és jogpolitikai indokai

Friedrich Kleinwächter osztrák közgazdász szülőigévé vált szavaival élve: „a kartell a szükség gyermeke”.⁸ Nem véletlen, hogy a piacszabályozás céljából tipikusan a háborúk utáni gazdasági válság hívta őket életre mint beavatkozási szükségletet.⁹ Amennyire szükséges azonban a piac, a termelés, az ipar keretek közé szorítása, stabilizálása céljából¹⁰ életre hívásuk válsághelyzetben,¹¹ éppoly veszélyeket rejt magában kiegyensúlyozott gazdasági környezetben, önálló, produktív, működőképes, szabad piaci körülmények között. A működő liberális piacszabályozás körülmények között az államnak ugyanis tartózkodnia kell az indokolatlan, a szabad versenyt befolyásoló beavatkozástól,¹² a versenyt sértő, tisztességtelen magatartásokkal szembeni fellépésre

2 Vö. ACHENBACH, Hans: Das Strafrecht als Mittel der Wirtschaftslenkung. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 2004. 7. 789–815. 789.

3 ACHENBACH (2. lj.), 809.

4 ACHENBACH (2. lj.), 812.

5 Az Alkotmánybíróság számos határozatában foglalkozott a büntetőnorma ultima ratio jellegének érvényesülése kérdésével. A témában született egyik legkorábbi, azóta sokat idézett határozatában [30/1992. AB hat.] megfogalmazta, hogy a büntetőjog „társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek”. A büntetőnorma akkor felel meg az ultima ratio követelményének, ha az „szükséges, arányos, végső soron igénybe vett”. [11/1992. (III. 5.) AB hat., 18/2000 (VI. 6.) AB hat., 1154/B/2005 AB hat.] Az Alkotmánybíróság releváns határozataiból látszik, hogy a büntetőnorma ezen elvnek való megfelelésének vizsgálata során az AB következetesen vizsgálja annak a lehetőségét, hogy az adott probléma más jogági normák szabályrendszerével megoldható-e. E szemléletet jól tükrözi a 18/2000 (VI. 6.) AB határozatban megfogalmazott gondolat: A büntetőjogi eszközrendszer ultima ratio szerepe kétségtelenül azt jelenti, hogy akkor alkalmazandó, ha más jogági eszközök már nem elegendőek. Ugyanakkor ennek megítélésénél az Alkotmánybíróság nem a jogrendszer adott állapotát tekinti irányadónak, hanem figyelemmel van fejlesztésének lehetőségeire is. A jogi eszköztár hiányossága önmagában nem érv valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása mellett, nem teszi sem szükségessé, sem arányossá az alkotmányos alapjog büntetőjogi korlátozását.” (Az Alkotmánybíróság ultima ratio elvvel kapcsolatban született határozatainak elemzéséről lásd részletesen: KARSAI Krisztina: Az ultima ratio elvről – másképpen. Sapientia sat. Ünnepi kötet dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára, Szeged, 2012, 253–260., 256–258.)

6 ACHENBACH (2. lj.), 813.

7 Vö. KASZÁS Ágnes Roxán: A közbeszerzés büntetőjogi vetületei. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 12. Tanulmányok a „Rendészeti kutatások – A rendvédelem fejlesztése” című tudományos konferenciáról, Pécs, 2011, 111–124., 111.

8 RESCH, Andreas: Industriekartelle in Österreich vor dem Ersten Weltkrieg. Marktstrukturen, Organisationstendenzen und Wirtschaftsentwicklung von 1900 bis 1913. Duncker & Humblot. Berlin, 2002, 282. (Friedrich Kleinwächter: Die Kartelle. Ein Beitrag zur Frage der Organisation der Volkswirtschaft. Innsbruck, 1883.)

9 ANGYAL Pál: A hadviselés érdekei ellen elkövetett bűncselekmények. Árdragító visszaélések. A fizetési eszközökkel elkövetett visszaélések. Széchenyi Irodalmi és Művészeti Rt. kiadása. Budapest, 1941, 61.; Vö. MOLNÁR Erzsébet: A gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjének speciális büntetőjogi felelőssége. Doktori értekezés. Szeged, 2018, 24–25.

10 Vö. SZILÁGYI Pál-TÓTH András: A kartellszabályozás történeti fejlődése. Versenytükör, XII. évfolyam. Különszám II. Tanulmányok a 85 éve elfogadott 1931. évi XX. törvényekről és létrejöttének körülményeiről. 2016, 4–13. 8.

11 Vö. SZILÁGYI/TÓTH (10. lj.), 10.

12 Vö. VARGA Norbert: Árdragító visszaélések a Szegedi Ítéletábrla gyakorlatában az 1920. évi XV. tc. alapján. FORUM Acta Juridica et Politica VII. évfolyam, 2/2017, 83–93., 83.

kell szorítkoznia. A kartelleket, azaz a gazdasági versenyt szükségképpen torzító összejátszásokat tehát nem a jog, hanem a gazdasági élet hívta létre,¹³ a jog azonban annál inkább kénytelen volt azok működésére, tevékenységére szabályozással reagálni, minél inkább diszfunkcionális, nemritkán visszaélészerű működésük került felszínre, tipikusan a piacon szereplő, avagy szerepelni vágyó, de kis piaci jelenléttel bíró iparosokkal, valamint kartelleken kívül álló, az ármonopóliumtól, illetve a rendkívül magas áráktól szenvedő fogyasztókkal (tipikusan földműveléssel, mezőgazdasággal foglalkozókkal) szemben. A nemkívánatos tevékenységet folytató kartellekkel szembeni szigorú és hatékony állami fellépés iránti követelményt egyértelműen tükrözi Sándor Pál képviselőházi képviselőnek a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvénycikk országgyűlési vitáján tett következő felszólalása: „*Én nem vagyok a kartellek ellen, csak a kartellek kihágásai, visszaélései ellen küzdök, és nem is fogok megszűnni ezek ellen küzdeni. Azt mondom: a kartellek szükségesek, de az államhatalomnak kezét rajta kell tartania ütőerükön, mert ahol monopóliumok és árdiktatúrák vannak, ott az államnak vigyáznia kell arra, hogy ezek a diktatúrák ne fejlődjenek egészen az égig.*”¹⁴ Az említett 1931. évi XX. törvénycikk (*kartell-törvény*) volt az első magyar törvény, amely explicit meghúzta a jogtalan, illetve a jogszerű kartellmagatartások közötti határvonalat¹⁵ azáltal, hogy szigorú

alaki feltételhez kötötte az ilyen jellegű összefonódások jogszerű létrejöttét, azaz társadalmi-gazdasági kívánalomra az állami beavatkozás fokozott megjelenése volt tetten érhető. Az alaki feltételek – így az írásba foglalás követelménye, valamint bizonyos esetekben a kartellszerződésnek a kereskedelemügyi miniszter részére¹⁶ történő bemutatási kötelezettségének¹⁷ – megszegése a szerződés magánjogi érvénytelenségének jogkövetkezményét,¹⁸ ezáltal a kartell jogszerűtlen működésének megállapítását vonta maga után. A kartell általános büntetőjogi szankcionálása ekkor még nem jelenik meg a jogrendszerben.¹⁹ Érdeemes említést tenni az 1931-es törvénycikket megelőző, a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvénycikkről. A törvénycikk még nem szól expressis verbis a tiltott kartellekről, a tisztességtelen piaci magatartások számos megjelenési formáját szankcionáló rendelkezés mellett megfogalmaz azonban egy generálklauzulát,²⁰ amelynek célja az volt, hogy azok az egyébként piaci versenyt sértő magatartások, amelyeket a törvény kifejezetten nem sorol fel, ne maradhassanak büntetlenül.²¹ E generálklauzula alapján volt lehetőség arra, hogy a kartellmagatartásokkal, versenyt korlátozó megállapodásokkal szemben fel lehessen lépni.²² A téma szempontjából fontos jogtörténeti adalék, hogy az 1923-as törvénycikk deklarálta *az üzemtulajdonos vagy vállalatulajdonos, illetve a megbízó mulasztása büntetendőségének tényállását.*²³ E rendelkezés alap-

13 *Lásd részletesen:* Kovács György: A kartellkérdés és -szabályozás gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere a két világháború közötti magyar közgondolkodásban. Versenyütőkör, XII. évfolyam. Különszám II. Tanulmányok a 85 éve elfogadott 1931. évi XX. törvénycikkről és létrejöttének körülményeiről. 2016, 14–38.

14 A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvényjavaslat folytatolagos tárgyalásán elhangzott felszólalás. Az Országgyűlés Képviselőházának 466. ülése. 1931. év február hó 12-én, csütörtökön, Almásy László és Czettler Jenő elnökleite alatt. 312.

15 Vö. KASZÁS Ágnes Roxán: *Korlátok és lehetőségek, avagy a kartelltilalom büntetőjogi szabályozásának helye a magyar jogrendszerben.* Doktori értekezés. Pécs, 2013, 9–10.

16 Élesen bírálták a 1931. évi XX. törvénycikk képviselőházi vitáján azt, miszerint a kartellek elsődleges felügyeleti szerve miniszter, nem pedig bíróság. A kartellek tisztességes, fogyasztók érdekeit szem előtt tartó működését nem látták ugyanis azáltal garantálva, hogy az államnak nemritkán hasznot hozó kartellek felügyeletét a hasznot élvező állam képviselője látja el. Jól szemlélteti a korabeli problematikát Sándor Pál képviselőházi képviselő hasonlata, miszerint: „*A kartell: mimóza, amelyhez senkinek sem szabad nyúlnia, mert az állam annak legfőbb üzlettársa, amely a legnagyobb nyereségeket vágja zsebre.*” (A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló törvényjavaslat folytatolagos tárgyalásán elhangzott felszólalás. Az Országgyűlés Képviselőházának 466. ülése. 1931. év február hó 12-én, csütörtökön, Almásy László és Czettler Jenő elnökleite alatt. 300.)

17 *Jogesetek tükrében lásd részletesen:* VARGA Norbert: A kartelljoga gyakorlatban: a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárás. In: Gosztonyi Gergely/Révész T. Mihály (szerk.): *Jogtörténeti Parerga II.* Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2018, 283–289. 283–289.

18 HOMOKI-NAGY Mária: Megjegyzések a kartellmagánjog történetéhez. Versenyütőkör. XII. évfolyam. Különszám II. Tanulmányok a 85 éve elfogadott 1931. évi XX. törvénycikkről és létrejöttének körülményeiről. 2016, 39–52., 48.; VARGA (17. l.), 283.

19 E törvénycikkben mégis megjelenik azonban már egyetlen, kifejezetten kartelltevékenységhez kapcsolódó büntetőjogi rendelkezés, mégpedig mezőgazdasági cikkek vásáron történő árusításával kapcsolatban. A törvény kihágásként, pénzbüntetéssel rendelte sújtani azt, aki „*mással összebe-szél, összejátszik vagy valótlan hírt terjeszt a végett, hogy a vásárra vitt mezőgazdasági cikk vásári árának szabad és természetes kialakulását a termelők hátrányára befolyásolja.*” (1931. évi XX. törvénycikk 18. §.)

20 „*Az üzleti versenyt nem szabad az üzleti tisztességbe vagy általában a jó erkölcsbe ütköző módon folytatni.*” (1923.V. törvénycikk 1. §.)

21 Vö. HOMOKI-NAGY (18. l.), 47.

22 KASZÁS (15. l.), 7.

23 1923. évi V. törvénycikk, 19. §

ján felelősséggel tartozott az említett személyi kör, ha valamely tisztességtelen piaci magatartást a vállalat alkalmazottja vagy megbízottja követett el, és a jogsértés elhárítása tekintetében az üzem, a vállalat tulajdonosát mulasztás terhelte.²⁴ E szabályozás haladó módon felismerte, hogy a tisztességtelen piaci magatartások kifejtése tipikusan szervezeti érdek, azokra szervezeti szinten kerül sor, bárki is realizálja azon belül az elkövetési magatartást, végső soron természetes szemlélet alapján a szervezet vezetőjét is felelősség kell, hogy terhelje.

2.2. A hatályos magyar kartellbűncselekmény

Kartell alatt a mai uralkodó szakterminológia szerint az ún. kőkemény kartelltevékenységet értjük,²⁵ azt a versenytársak közötti (horizontális)²⁶ titkos magatartást,²⁷ amikor megállapodásukkal más, azonos piacon szereplő versenytársakat a versenytől kizárnak, avagy részvételüket torzítják azáltal, hogy a vételi, illetve az eladási árakat egymás között meghatározzák, a piacot voltaképpen maguk között felosztják.²⁸ Céljuk tehát a verseny kizárása, de legalábbis annak korlátozása.²⁹

A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban törvényi tényállás 2005 óta létezik a magyar jogrendszerben, azt a 2005. évi XCI. törvény iktatta be a régi Btk.-ba (296/B. §) (1978. évi IV. törvény).³⁰ A deliktum magyar jogrendszerben történő megjelenésére az Európai Unióhoz való csatlakozást követően került sor. A csatlakozást megelőzően már 1988-as Európa tanácsi ajánlás is javaslatot tett a gazdasági bűncselekmények körébe tartozó kartelltevékenységek, illetve az ilyen tevé-

kenységet folytató jogi személyek büntetőjogi szankcionálására.³¹ Az új Btk. (2012. évi C. törvény) a 420. § szakaszban szabályozza a tényállást. A jogalkotó büntetni rendeli azt, „*aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre³² vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében az árak, díjak, egyéb szerződéses feltételek rögzítésére vagy a piac felosztására irányuló megállapodást köt, vagy más összehangolt magatartást tanúsít, és ezzel a versenyt korlátozza*”. Büntetendő emellett a tényállás (2) bekezdése alapján az is, „*aki a közbeszerzési eljárás, illetve a koncesszióköteles tevékenységre vonatkozóan kiírt nyílt vagy zártkörű pályázat eredményének befolyásolása érdekében a vállalkozások egyesülete, a köztestület, az egyesülés és más hasonló szervezet olyan döntésének a meghozatalában vesz részt, amely a versenyt korlátozza*”.

A tényállást az recens témaspecifikus szakirodalmak keretdiszpozícióként definiálják,³³ ugyanis azt egyrészt a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény („Ktv.”), valamint a közbeszerzésekről szóló 2011. évi CVIII. törvény („Kbt.”) tölti meg tartalommal,³⁴ másrészt az elkövetési magatartások értelmezése szempontjából tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény („versenytörvény”) az irányadó háttérnorma. E háttérjogszabályok ismerete valóban elengedhetetlen a büntetőnorma helyes értelmezéséhez, az mégsem tekinthető azonban klasszikus értelemben vett keretdiszpozíciónak, hiszen nem a más jogági normában foglalt tilalom megszegése von maga után büntetőjogi felelősségre vonást. Az elkövetési magatartásokat a Btk. ugyanis *expressis verbis* meghatározza. Hollán értelmezése szerint nem minősül kerettényállásnak az a deliktum, amely csak

24 Lásd részletesen: MOLNÁR E. (9. lj.), 24–30.

25 CSÉPAI Balázs–ÚJVÁRI Ákos: A versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban való büntethetőségének kérdésköre. Reflexió a Btk. 296/B. §-hoz. Jogtudományi Közlöny 2006, 6., 221–231. 223.

26 Vö. NAGY Csongor István: Kartelljogi kézikönyv. A közösségi és a magyar kartelljog joggyakorlata. HVGOrac. Budapest, 2008, 354.

27 Vö. CSÉPAI–ÚJVÁRI (25. lj.), 223., 10. lj.

28 KASZÁS (15. lj.), 23.

29 HOMOKI-NAGY (18. lj.), 44.

30 CSÉPAI–ÚJVÁRI (25. lj.), 221.; MOLNÁR Gábor Miklós: A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények (Btk. XLII. fejezet). In: BUSCH Béla (szerk.): Büntetőjog II. A 2012. évi C. törvény alapján. HVGOrac, Budapest, 2012, 805–848., 837. 837.

31 A gazdasági bűncselekményekről szóló 1988. évi 12. számú Európa tanácsi ajánlás (Recommendation No.R (81) 12 on Economic Crime) KASZÁS (15. lj.), 21.

32 Koncesszió „a kizárólagos állami, önkormányzati vagy önkormányzati társulási tulajdon hatékony működésének, valamint a kizárólagosan az állam vagy az önkormányzat hatáskörébe utalt tevékenységek gyakorlásának egyik lehetséges útja” MOLNÁR G. (30. lj.), 839.

33 Vö. CSÉPAI–ÚJVÁRI (25. lj.), 221.; VIDA Mihály: Versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban. In: Ius et legitimatio. Tanulmányok Szilbereky Jenő 90. születésnapja tiszteletére. Pólay E. Alapítvány, Szeged, 2008, 343–350. 344.

34 KARSAI KRISZTINA: A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények (Btk. XLII. fejezet). In: KARSAI Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó. Budapest, 2013, 877–893. 890.

fogalmat merít a más jogági normából, ám a büntető rendelkezés alapjául szolgáló tilalmat nem e jogág határozza meg.³⁵

A koncessziós, valamint a közbeszerzési eljárásban létrejövő versenyt korlátozó megállapodás alapvetően a horizontális kartelleket kriminalizálja azáltal, hogy az említett eljárásokban az ajánlattevők, valamint a pályázók szükségképpen versenytársak.³⁶ A szoros értelemben vett versenyjogi fogalomnak a közbeszerzési, valamint a koncessziós eljárások sajátosságaival való összevetése alapján kijelenthető azonban, hogy e tényállás de facto megvalósulása esetén nem minden megállapodás tekinthető kartellnek, azaz e tevékenység során nem mindig beszélhetünk horizontális kartellről, ugyanis – ahogyan arra Kaszás rávilágít – az összehangolt magatartás, avagy a megállapodás nem szükségképpen versenytársak között jön létre.³⁷ Abban az esetben ugyanis, ha az inkriminált magatartásokat nem pályázók, illetve ajánlattevők realizálják, hanem például az ajánlatkérő a támogatott ajánlattevővel, avagy a pályázatot kiíró a támogatott pályázóval, úgy a verseny korlátozása vagy kizárása nem versenytársak magatartása révén valósul meg, így az kartellnek nem tekinthető. Tekintettel azonban arra, hogy a Gazdasági Versenyhivatal a közbeszerzési, illetve koncessziós eljárásban létrejött versenyt korlátozó megállapodásokat kőkemény kartellnek tekinti,³⁸ így e terminológiai anomália ellenére is kijelenthető az, hogy a vizsgált deliktum kartellbűncselekmény.

A deliktum eredmény-bűncselekmény, eredménye a verseny korlátozása.³⁹ A büntetőnorma pontos tartalma megállapíthatóságának kritériumából eredően adódik az értelmezési kérdés, vajon mikor tekinthető büntetőjogi szempontból a verseny korlátozottnak.⁴⁰ A kevesebbről a többre történő érvelés elve alapján a piaci verseny teljes kizárása minden bizonnyal tényállásszerű eredmény.

3. A piaci versenybe való büntetőjogi beavatkozás társadalomvédelmi indokairól az ultima ratio elv⁴¹ tükrében

A védendő jogi tárgy meghatározása minden büntetőjogi norma vizsgálatának elengedhetetlen feltétele, tekintettel arra, hogy a jogi tárgy materiális szemlélete alapján egy büntetőjogi tényállás léte kizárólag akkor indokolható kriminálpolitikailag, ha van olyan érdek, amelyet a norma véd. A védendő jogi tárgy meghatározása mellett állást kell foglalni abban a kérdésben is, vajon az érdek védelme büntetőjogi beavatkozást igényel-e. A gazdasági bűncselekmények egyebek mellett azok a deliktumok, amelyeknél ugyanis a fokozatos jogtárgysértés lehetősége adott, azaz – ellentétben például az élet elleni bűncselekményekkel – nem a büntetőjog az egyetlen és elsődleges jogág, amely az adott individuális vagy társadalmi érdeket védi. Éppen ezért az ultima ratio elvének valamely, fokozatos jogtárgysérelemre alkalmas jogi tárgyat védő deliktum kizárólag akkor felel meg, ha kimutatható, hogy más jogági védelem útján az elérni kívánt cél nem valósítható meg.

3.1. A bűncselekmény jogi tárgya

Valamely bűncselekmény védendő jogi tárgyára a jogi tárgy rendszerimmanens funkciójából eredően annak rendszerbeli helyéről, Btk.-beli elhelyezkedéséből következtethetünk.⁴² A versenyt korlátozó megállapodás koncessziós és közbeszerzési eljárásban bűncselekmény a Fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekményeket tartalmazó XLII. fejezetben helyezte el a jogalkotó. A tényállás rendszerbeli helye azt predesztinálja, hogy a bűncselekmény létének kriminálpolitikai indoka a piacon fogyasztóként résztvevő szereplők védelme,

35 HOLLÁN Miklós: A nemzeti büntetőjog kerettényállásai és az uniós jog. Miskolci Jogi Szemle 2018, 2. 19–39. 20.; Vö. CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 221.

36 2005. évi XCI. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról; NAGY (26. lj.), 354.

37 KASZÁS (15. lj.), 24.

38 KASZÁS (15. lj.), 23.

39 Értelmezéséhez lásd: VIDA (33. lj.), 348.

40 CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 225.

41 Vö. ACHENBACH (2. lj.), 813.

42 Vö. MOLNÁR E. (8. lj.), 66–67.

illetve a gazdasági verseny oltalma versenyt korlátozó magatartások kifejtésének tilalma által.

A vizsgált bűncselekményt Btk.-ba iktató 2005. évi XCI. törvény jogalkotói indokolása megfogalmazza, hogy „a magyar jogrendszerben jelenleg a versenynek mint a piac szabályozó eszközének az érvényesülését korlátozó, illetve a versenytorzító magatartásokkal szembeni fellépés kizárólag igazgatási eszközökkel, a Gazdasági Versenyhivatal eljárása útján történik”.⁴³ Ez azt jelenti, hogy az állam általános jelleggel nem avatkozik be a piaci versenyt sértő magatartások körébe büntetőjogi eszközökkel,⁴⁴ amellet hogy egyébként a versenytörvény a kartellek teljes tilalmának elvén nyugszik,⁴⁵ azaz mind a vertikális, mind pedig a horizontális kartellek tilalmazottak. Az indokolás szerint a tényállás létének kriminálpolitikai indoka, a büntetőjogi fenyegetettség oka nem is igazán a piaci verseny sérelme, torzítása a versenyt sértő magatartások által, hanem a koncessziós és a közbeszerzési eljárások tisztességes és befolyástól mentes lefolytatásának védelméhez fűződő érdek.⁴⁶ A verseny szabadsága és tisztasága mellett a bűncselekmény jogi tárgya így a közpénzek, a költségvetési források átlátható, tisztességes felhasználásához fűződő érdek.⁴⁷ Álláspontom szerint kérdéses, vajon a verseny tisztaságához fűződő érdek e bűncselekmény vonatkozásában mennyiben tekinthető valóban elsődleges jogi tárgynak. Azáltal ugyanis, hogy a tényállásban meghatározott, versenyt korlátozó magatartásoknak kizárólag csak közbeszerzési, valamint koncessziós eljárás keretei között történő realizálása esetén fenyegetett büntetőjogi felelősségre vonással, de facto elsődleges vé-

dendő érdekként úgy vélem, a költségvetési források védelme áll meg, nem pedig a versenyvédelem.⁴⁸ A jogalkotói indokolás a tényállás jogi tárgyát a következőképpen fogalmazza meg: „a tényállás védett jogi tárgya a pénzügyi támogatások rendszerének törvényes működése, a közpénzek, a költségvetési források átlátható, tisztességes és haszonelvű felhasználásának védelme, valamint a verseny szabadsága, a szabadpiac korlátozástól mentes működése”.⁴⁹

Tekintettel arra, hogy az elkövetési magatartások szempontjából, valamint általánosságban a verseny védelmének állami garantálása tekintetében a versenytörvény az irányadó háttérnorma, annak célkitűzéseit, a büntetőnorma jogi tárgyának értelmezése körében is fel kell hívni és irányadónak kell tekinteni. A versenytörvény preambuluma rögzíti mindazon védendő érdeket, amelyek oltalma céljából a jogalkotó a versenytörvényt megalkotta: „gazdasági hatékonyságot és a társadalmi felemelkedést szolgáló piaci verseny fenntartásához fűződő közérdek, továbbá az üzleti tisztesség követelményeit betartó vállalkozások és a fogyasztók érdeke megköveteli, hogy az állam jogi szabályozással biztosítsa a gazdasági verseny tisztaságát és szabadságát”. A deliktum álláspontom szerint nem célozza közvetlenül a fogyasztók védelmét,⁵⁰ annak közvetett kihatása azonban megjelenik abban az esetben, ha a verseny korlátozása nem jön létre. A fogyasztói érdekek védelme mint elsődleges érdek mellett abban az esetben lehetne érvelni, ha a jogalkotó nem csak a közpénzek védelmét garantáló versenykorlátozást tiltó magatartásokat rendelné büntetni, hanem azok célzatos megvalósulása esetén a magánszférában, üzleti szférában megjelenő

43 2005. évi XCI. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és más törvények módosításáról.

44 Vö. PERJÉSI Adrienn: A kartelltilalom büntetőjogi szabályozásának szükségessége. *Ügyészek Lapja. Szakmai érdekképviseleti folyóirat.* 2015, 6. 89–98. 89.; VIDA (33. lj.), 343.

45 SINKU Pál: A „kartellbűncselekmény”, avagy a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban. In: A negyedik magyar büntetőkódex. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2017, 259–266. 103.; VIDA (33. lj.), 346.

46 CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 224.

47 MOLNÁR G. (30. lj.), 837.; PERJÉSI (42. lj.), 91.; VIDA (33. lj.), 343.

48 Vö. CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 224.; NAGY (26. lj.), 747.

49 Lásd: 43. lj.

50 Vö. CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 228.

tisztességes versenyt sértő magatartásokat is,⁵¹ azaz a vertikális kartellt, valamint a közbeszerzési és koncessziós eljárások körén kívül eső horizontális kartellt.⁵²

3.2. A fokozatos jogtárgysértésről az ultima ratio elvének tükrében

A büntetőjog – ahogyan Achenbach megfogalmazza – szekunder normarendszer,⁵³ a gazdasági büntetőjog tipikusan az a büntetőjog-terület, amely kiegészítő jelleggel biztosítja a jogrendszerben védett jogi tárgyak oltalmát. E védelmet az ultima ratio elvére is tekintettel elsősorban más jogágak, így a vizsgált téma szempontjából különösen a versenyjog hivatott biztosítani.⁵⁴ Az ultima ratio elve vizsgálatának relevanciáját esetünkben az adja tehát, hogy a vizsgált tényállás más jogágak által is szankcionált magatartásokat deklarálnak, így – ahogyan azt Karsai részletesen elemzi – a fokozatos jogtárgysértés⁵⁵ egyfajta horizontális viszonyrendszerben vizsgálható.⁵⁶ Ahogyan azt Karsai kiemeli, „az ultima ratio nem a jogtárgyak vagy a jogsértések körében ad összehasonlítást, hanem a jogsértésekre adott jogi válaszokat érintően. A »végső eszköz« érve tehát a jogi reakciók között differenciál”.⁵⁷ A büntetőnorma jogtalansági tar-

talma nem vitatott, szükséges azonban mindezek alapján megvizsgálni, hogy az tartalmaz-e olyan többletelemet, amely a jogi tárgy támadásának büntetőjogi szankcionálását igazoltta, szükségessé, indokoltta teszi. Azaz megállapítható-e, hogy a büntetőnorma által megfogalmazott magatartás eltérő veszélyességi tartalmat hordoz magában, mint a rokon versenyjogi normák.

Annak oka, hogy az ultima ratio sérelmének kérdését e helyen, a bűncselekmény jogi tárgyával összefüggésben vizsgálom, az, hogy valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának tartalmi indokát annak materiális jogellenessége adja (a jogi tárgy fogalmát gyakorlatilag az közvetíti), amelyet álláspontom szerint a jogi tárgy elleni támadás intenzitása determinál. Így a jogsértésekre adott válasz a jogi tárgy elleni támadás vizsgálata okán egymástól nem elválasztható,⁵⁸ az ultima ratio elve szempontjából vizsgálatot igényel a versenyjogi tilalom, valamint a büntetőjogi tilalom egymáshoz való viszonya.

A versenyt korlátozó magatartásokat szankcionáló más jogágakhoz képest az ultima ratio elvének való megfelelés érdekében⁵⁹ a büntetőnormának olyan tényállási többletelemet kell tartalmazni, amely magában hordozza azt a fokozott társadalom-

51 Kérdésként merül fel, hogy az ilyen módon történő fragmentális védelem sérti-e a tulajdonformák közötti egyenlőségre vonatkozó elvet [Vö. SINKU (45. lj.), 104.]. Az alkotmánybíróság számos határozatában elvi élel kimondta, hogy a köztulajdon és a magántulajdon egyenlő védelemben kell hogy részesüljön. Az egyenlő védelem elve éppúgy vonatkozik a büntetőjogi védelemre, mint az alkotmányjogi, illetve a magánjogi oltalomra. Ez az elv nem jelenti azt azonban, hogy expressis verbis alaptörvény-ellenes minden olyan norma, amely valamely tulajdon tárgyat egymástól eltérő, tipikusan fokozott oltalomban részesíti, hanem azt, hogy a védelem létének, avagy hiányának nem lehet döntő oka az, hogy köztulajdonról vagy magántulajdonról van-e szó. Az Alkotmánnyal szemben immáron az Alaptörvény nem juttatja expressis verbis kifejezésre a tulajdoni formák közötti egyenlőség elvét (Alk. 9. § (1) bek. Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül.) Az idézett rendelkezés alaptörvényi hiánya – ahogyan TÉGLÁSI kifejti – értelmezési problémákhoz vezet. Az egyik értelmezési út alapján a tulajdoni formák közötti egyenlőség elve olyan kikristályosodott és meggyökeresedett alapvetéssé vált, hogy annak kifejezett megjelölésének hiánya ellenére továbbra is alapvető és irányadó elvként kell tekinteni. Pokol Béla 20/2014 (VII. 3.) AB-határozathoz írt párhuzamos véleményében ezzel szemben amellet érvel, hogy az Alkotmánybíróság nem emelheti át értelmezés címén az Alkotmány azon rendelkezéseit az Alaptörvény égisze alá, amelyeket az kifejezetten nem tartalmaz. Azaz a rendelkezés hiányának azt a jelentőséget kell tulajdonítani, hogy az Alaptörvény lehetőséget biztosít a tulajdoni formák szerinti különbségtételre. [TÉGLÁSI András: A tulajdon védelme a régi és az új Ptk.-ban az Alkotmánybíróság gyakorlatának fényében. Forum Acta Juridica et Politica. 2014, 2. (4. évf.), 179–195. 180. 182.] Ez utóbbi érvelést támasztja alá az Alaptörvény Alapvetésében meghatározott rendelkezés is, miszerint a közpénzeket és a nemzeti vagyont fokozott védelem illeti meg. [Vö. TÉGLÁSI (49. lj.), 182. 15. lj.]

52 A kartellek büntetőjogi szankcionálásával kapcsolatban kialakult modellekről lásd: SINKU (45. lj.), 102–103.

53 ACHENBACH (2. lj.), 789.

54 Az Alkotmánybíróság számos határozatában foglalkozott a gazdasági verseny büntetőjogi védelmének szükségessége kérdésével [pl. 46/1992 (IX. 26.) AB-hat., 17/1998 (V. 13) AB hat., 334/B/2004, 30/2014 (IX. 30.) AB-hat.]. Az Alkotmánybíróság szerint a gazdasági versenybe való állami beavatkozás szükséges, a büntetőjog eszköztárának alkalmazása a család magatartásokkal szemben az ultima ratio elvének szem előtt tartásával legitim. Mint ahogyan azt a 30/2014 (IX. 30.) AB-határozatban kifejti, a kartellek tilalmazásával – és legsúlyosabb esetekben a büntetőjogi felelősség megállapításával az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésében foglalt kötelezettségének tesz eleget az állam, hiszen ezáltal biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. [30/2014 (IX. 30.) AB-hat. (105).]

55 KARSAI Krisztina: Fogyasztóvédelem és büntetőjog. HVG-ORAC. Budapest, 2011, 49.

56 KARSAI (55. lj.), 47.

57 KARSAI (55. lj.), 48.

58 Lásd részletesen: MOLNÁR E. (8. lj.), 72–73.

59 VIDA (33. lj.), 343.

ra veszélyességet, amely indokoltá teszi a büntetőjogi beavatkozást (is). A vizsgált tényállásban a többletényállási elem kizárólag a szubjektív tényállási elemek körében érhető tetten, tekintettel arra, hogy az elkövetési magatartások tartalmilag megegyeznek a versenyjogi diszpozíciók tiltott magatartásaival.⁶⁰ A bűnösségen alapuló felelősség elve alapján a bűnösség valamely formája a büntetőjogi felelősség megállapításának elengedhetetlen kritériuma. A vizsgált bűncselekmény egy szándékos, emellett célzatos deliktum, a tettes az elkövetési magatartást *a pályázat eredményének befolyásolása érdekében fejti ki*.⁶¹ Azáltal, hogy a versenyjogi szabályok az elkövetési magatartások megvalósításának szankcionálásához nem kötik feltételként a magatartásnak célzatosan a verseny korlátozására irányultságát, ezáltal elengedő az is a felelősség fennállásához, ha a magatartás objektíve versenykorlátozó hatást fejt ki, kijelenthető, hogy a versenyjogi felelősség voltaképpen objektív jellegű felelősségi forma.⁶² Az ultima ratio elvnek való megfelelést ezáltal a szándék, valamint a célzat szubjektív tényállási elemek szükségképpen megkövetelése szolgálja. A versenyjogi jogsértésre adott büntetőjogi választ tehát alapvetően az objektív tényállási elemeket átfogó *szándékosság* alapozza meg.

4. A kartellbűncselekmény hatékonyságának kérdése gyakorlati relevanciájának tükrében

Jóllehet a vizsgált tényállás mintegy 14 éve része a magyar jogrendszernek, a rendelkezésre álló bűnügyi statisztikai adatok alapján kijelenthető,

hogy gyakorlati relevanciája voltaképpen nincsen,⁶³ holt tényállásnak tekinthető.⁶⁴ Valamely tényállás jogrendszerből való nélkülözhetőségének indíciuma annak gyakorlati relevanciájának hiánya. A csekély statisztikai mutatószámok nem feltétlen szólnak azonban az adott büntetőnorma létjogosultsága ellen, abban az esetben különösen, ha azok tipikusan bizonyítási nehézségeken nyugszanak,⁶⁵ vagy a generálp preventív cél büntetőeljárás lefolytatása nélkül is elérhető, és e hatás a tényállás létrehozható vissza.

4.1. Büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülés mint hatékony motívum

A versenykorlátozó megállapodások megkötése, a vállalkozások közötti összefonódások tipikusan olyan magatartások, amelyeknek titokban tartásához a részes feleknek érdeke fűződik.⁶⁶ Ebből a megállapításból egyenesen következik, hogy e magatartások körében – éppúgy, mint általában a gazdasági, illetve a valamely vállalkozás keretei között, annak érdekében elkövetett bűncselekmények esetében – magas a látencia,⁶⁷ hiszen a résztvevő felek érdekegyezőség okán arra törekednek, hogy tevékenységük ne kerüljön nyilvánosságra.⁶⁸ A jogalkotó, felismerve a kartellmagatartások titkosságában rejlő felderítési nehézségeket, széles körű kedvezményben részesíti a kartellban résztvevő azon személyeket, akik tiltott tevékenység felderítésében tevékenyen közreműködnek. A büntetőnorma *ex-pressis verbis* kifejezésre juttatja tehát, hogy sokkal nagyobb érdek fűződik a felderítéshez és a megelőzéshez, mint a büntetőjogi felelősség megállapításához.⁶⁹ A Btk. 420. § (4) bekezdése értelmében *nem*

60 A versenyjogi tilalom tárgyát képező magatartások és a büntetőjogi tényállásban megfogalmazott elkövetési magatartások összehasonlításához lásd részletesen: CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 221–224.

61 CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 225.

62 Vö. CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 225–226.

63 Azon csekély számú ügyről, amelyben nyomozás megindítására sor került lásd: SINKU (45. lj.), 108–111.

64 KINZIG, Jörg: „Tote Tatbestände”. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 2017, 2., 415–424. 416.

65 HOVEN, Elisa: Was macht Straftatbestände entbehrllich? – Plädoyer für eine Entrümpelung des StGB. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 2017, 2., 334–348. 346.

66 Vö. SINKU (45. lj.), 109.

67 Vö. KARSAI (55. lj.), 228.

68 Lásd részletesen: MOLNÁR Erzsébet: A vállalkozáson belüli előnyozási eljárás interdiszciplináris kontextusban. Jogtudományi Közlöny 2016, 9., 458–468., 458–459.; MOLNÁR E. (8. lj.), 18–24.

69 Vö. MOLNÁR G. (30. lj.), 846.; PERJÉSI (44. lj.), 95.

büntethető az elkövető, ha a cselekményt, mielőtt az a büntetőügyekben eljáró hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja. Amellett, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülés lehetőségét a büntetőjogrendszer más bűncselekmények vonatkozásában is alkalmazza, megjegyzendő, hogy kifejezetten a versenyjogi jogsértések tekintetében e mentesülési ok megjelenésének egyéb indoka is van, nevezetesen: a büntetőnormának a versenyjogban ismert és hatékonyan működő engedékenységi politikával való összhangba hozása.⁷⁰ Ahogyan a Csépai–Ujvári szerzőpáros fogalmaz, a büntetőjogban is megjelenő engedékenységi politikának a „kartellek destabilizálása” a célja, ugyanis azoknak csak addig fűződik érdekük egy együttműködéshez, ameddig a „jogellenesen elért haszon valamennyiük számára kielégítőnek minősül és megfelelően fedezi a hatóságok általi leleplezésből eredő kockázatot.”⁷¹ Így abban az esetben, ha a kartell a versenytárs számára már nem kifizetődő, számára a hatóság irányába történő lépés gazdasági előnnyel is járhat, ugyanis hátrányt okozhat a versenytársának. Ily módon feltehető, hogy az instabil kartell tagjai fontolóra veszik a hatóságnál történő bejelentést addig, amíg más versenytárs, a bűncselekmény másik tettese (lévén szó szükségképpen többes közreműködés esetéről) azt nem teszi meg.

Fontos megállapítani azonban, hogy a büntetőjogi szankcióval való fenyegetés, valamint a felelősségre vonás alóli mentesülés kedvezménye önmagában nem vagy csak igen szűk körben rendelkezik tényleges visszatartó erővel, amely éppen a tevékenység titkosságára vezethető vissza.⁷² A win-win szituációban tevékenykedő részes felek ugyanis a kartelltevékenységüket akkor sem fogják nyilvánosságra hozni, ha ahhoz a büntetőjogi felelősség alóli mentesülés kedvezménye kapcsolódik. Amíg ugyanis a felderítéstől nem kell félniük, addig pozitív lépések megtételében egyik fél sem érdekelt. Mindebből következik, hogy a jogellenes magatartás felderítése mind a versenyhatóság, mind a bűnüldöző hatóságok számára akkor jelenti a legnagyobb kihívást, ha a kartellben részvevő felek nem

motiváltak, illetve nem motiválhatók a kartellből való kilépésre. Álláspontom szerint ún. compliance officer, illetve integritás tanácsadó vállalkozásnál való működése alkalmas arra, hogy a transzparenciát biztosítsa, amely nem csak a jogellenes magatartás felderítése szempontjából releváns, hanem immáron a felderítéstől való félelem okán preventív, bűnmegelőző hatással is bírhat.⁷³

4.2. A vállalkozás vezető tisztségviselője, valamint a jogi személy felelőssége

A Btk. 420. § (5), (6) bekezdései mentesülési, illetve korlátlan enyhítési lehetőséget biztosítanak a kartellben résztvevő vállalkozás azon vezető tisztségviselőjének, valamint az ott megjelölt személyeknek, aki a bűncselekmény elkövetője, és a versenyhatóság előtt a bírság mellőzésére alapot adó kérelmet nyújtott be, valamint az elkövetés körülményeit feltárja.

Tekintettel arra, hogy a mentesülési okok tekintetében a törvény úgy fogalmaz, hogy „nem büntethető az elkövető”, azok nem csak a bűncselekmény tettesének mentesülését garantálják, hanem a részesekét is. Így tehát joghatályos, a saját felelősségére kiható bejelentést nem csak az tehet, aki tényállásszerű magatartást realizált, hanem az is, aki diszpozíciószerű magatartásával a tényálláson kívül, ám a tettesi magatartáshoz járulva fejtett ki fejbujtói, avagy bűnsegédi magatartást. Ily módon elképzelhető az, hogy az adott vállalkozáson belül a közbeszerzési eljárások lefolytatásáért felelős személy követ el a 420. § (1) bekezdésébe ütköző tényállásszerű magatartást úgy azonban, hogy a versenykorlátozó tevékenységéről a szervezet vezető tisztségviselője tud, és annak ellenére, hogy őt speciális jogi kötelezettség terheli a (büntetőjogilag releváns) szervezeti jogsértések elhárítására, nem tesz semmit a megakadályozás érdekében, így a magatartása a tettesi magatartáshoz járuló bűnsegédi magatartás lesz. Abban az esetben, ha a vezető tisztségviselő utóbb a büntetőjogi felelősségre vo-

70 CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 225.; Vö. NAGY (26. lj.), 748–749.

71 CSÉPAI–UJVÁRI (25. lj.), 225.

72 A korlátlan enyhítési klauzulák hatóságokkal való kooperációra ösztönző hatásáról lásd: MOLNÁR E. 2016, 460–462.

73 Lásd részletesen: MOLNÁR E. (69. lj.), 459–460.

nás miatti félelem vagy talán még inkább az összefonódás, tiltott kartelltevékenység nyilvánosságra kerülésre, és így szervezeti reputációvesztés miatti aggodalom okán a versenyhatóságnál, vagy a büntetőügyekben eljáró hatóságánál bejelentést, illetve feljelentést tesz, úgy ő személyében mentesül a felelősség alól. Tekintettel arra azonban, hogy az individuális büntetőjogi felelősség elvére visszavezethetően a felelősség alóli mentesülés is individuális, az csak a bejelentő/feljelentő személyét érinti, a büncselekményben közreműködő (akár tettesi, akár részesi magatartást kifejtő) más személyt nem.

Ez azt is jelenti egyúttal, hogy ha a büncselekményt olyan személy követi el, akinek az elkövetői minősége jogalapot biztosít a jogi személy büntetőjogi szankcionálhatóságára, úgy álláspontom szerint a tényállásszerű magatartás feltárása ellenére is alkalmazhatók a jogi személlyel szembeni, a 2001. évi CIV. törvényben („Jszbt.”) meghatározott büntetőjogi intézkedések.⁷⁴

Ha azonban a deliktumot valamely résztvevő versenytárs oldalán az abban akár tettesként, akár részesként résztvevő olyan személy hozza a hatóság tudomására, akinek a magatartásához egyébként a jogi személy felelőssége a Jszbt. 2. § (1), (2) bekezdései alapján járulhat, úgy a bejelentés/feljelentés mind az individuum, mind a szervezet büntetőjogi szankció alóli mentesülését garantálja.

5. Összegzés

A magyar kartellbüncselekmény az állam versenyjogi beavatkozási eszközei közül de jure a legdrasztikusabb. A tényállás által védett jogi tárgy megfelelően behatárolható, ám a deliktumot tartalmazó fejezettől eltérően a tényállás mindenekelőtt a közpénzeket részesíti büntetőjogi védelemben, nem pedig a piaci versenyt. Az ultima ratio elve sem sérül azáltal, hogy szándékosságban manifesztálódó tényállási többletelem meghatározható, habár álláspontom szerint szükségképpen tényállási elem más jogági jogtárgyvédő normától való elhatárolására való felhívása a büntetőnorma legitimizálása érdekében aggályos.

A kriminálpolitikai elemzés lefolytatását követően is nehezen megválaszolható a kérdés, miszerint szükséges-e egy olyan tényállás megtartása, lerögzítése a jogrendszerbe, amely több mint egy évtizede holtnak tekinthető, amellet hogy versenyjogi normák kielégítő eszköztárral bírnak a jogsértő magatartások szankcionálására. Álláspontom szerint az egyetlen érv, amely a tényállás léte mellett foglal helyt, az annak szimbolikája. Abban az esetben ugyanis, ha a szankcióval fenyegetés vagy a felelősség alóli mentesülés lehetősége valóban hozzájárul a jogsértések elkerüléséhez, úgy a tényállás preventív hatása gyakorlati relevancia hiányában is igazolható lehet.

⁷⁴ Lásd: MOLNÁR E. (8. lj.), 195–201.